

რუსეთის თანამედროვე „ევროპული კურსი“ (გამონვევები და პერსპექტივები)

რუსეთისა და ევროპის ურთიერთობები უკვე კარგა ხანია ინ-ვეს პოლიტიკური აზრის მკვლევართა ცხოველ ინტერესს. აქ გასაკ-ვირი არაფერია, რადგან ევროპის ისტორია რუსეთის მონაწილეობის გარეშე წარმოუდგენელია. ყველა დიდ ევროპულ პოლიტიკურ გარ-დაქმნაში რუსეთი აქტიურად მონაწილეობდა. იყო დრო, როცა მისი მონაწილეობა პოზიტიურ ხასიათს ატარებდა, ზოგჯერ მას „ევროპის ჟანდარმს“ უწოდებდნენ, ზოგჯერ კი დიდი პოლიტიკური ბალანსის სახელმწიფოს ფუნქციაც ეკისრა.

ორ მსოფლიო ომში რუსეთმა თავისი განსაკუთრებული სიტყვა თქვა და ახალ მსოფლიო წესრიგს ჩაუყარა საფუძველი. „ცივი ომის“ დასრულების შემდეგ კი იგი ახალი გამონვევების წინაშე დადგა და რეფორმების გატარება დაიწყო. შემდეგ ისევ ზესახელმწიფოს ამბი-ცია გაუჩნდა, მისმა პოლიტიკურმა ლიდერმა სსრკ-ს დაშლას XX სა-უკუნის მთავარი გეოპოლიტიკური კატასტროფა უწოდა და ახალი ევრაზიული კავშირის შექმნაზე ალაპარაკდა.

განვითარების ასეთმა წინააღმდეგობრივმა გზამ რუსეთის პო-ლიტიკური შეფასების განსხვავებული აზრი განაპირობა. ზოგიერთი რადიკალი მას არაპროგნოზირებად სახელმწიფოსაც კი უწოდებს და ფიქრობს, რომ ეს სახელმწიფო კვლავ იმპერიალიზმის გზას ადგას. ამ აზრს რამდენადმე ამყარებს 2008 წლის აგვისტოს რუსეთ-საქარ-თველოს ომი, როცა რუსეთმა საქართველოს ოცი პროცენტი ტერი-ტორია მიიტაცა, გამოიყენა რა სეპარატისტული განწყობა აფხაზეთ-სა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთში. მკვლევართა ძირითადი ნაწილი კი მა-ინც ორ ნაწილადაა გაყოფილი: ერთნი ფიქრობენ, რომ რუსეთი სა-ერთოდ არ არის ევროპული ცივილიზაცია, მეორენი კი თვლიან, რომ რუსეთი ევროპის ნაწილია, ჩვეულებრივი ევროპული ქვეყანაა, ოღონდ არასაკმარისად განვითარებული, ხოლო რომ განვითარდეს მან მკვეთრად გამოკვეთილი პროდასავლური კურსი უნდა აირჩიოს.

ვფიქრობთ ორივე მიდგომას აქვს თავისი დადებითი და ნაკლო-ვანი მხარეები. ჩვენი აზრით, რუსეთი არის თავისთავადი, თვითმყო-ფადი ცივილიზაცია, რომელსაც გააჩნია ბევრი საერთო ევროპასთა-ნაც და აზიასთანაც. რუსეთის ევროპული ტერიტორია თითქმის იმ-

დენივეა ვიდრე დანარჩენი ევროპა. თუნდაც ეს ფაქტი ბევრ რამეზე მეტყველებს.

დღეისათვის რუსეთი გეოგრაფიული და პოლიტიკური თვალსაზრისით ევრაზიული სახელმწიფოა. დემოგრაფიული და გეოეკონომიკური თვალსაზრისით კი – ევროპული. რუსეთისათვის XXI საუკუნეში უდიდესი გამოწვევა იქნება აზიის, პირველ ყოვლისა, აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის მძლავრი ეკონომიკური აღმავლობა. (თუმცა იაპონიაში 2011 წლის მარტში მომხდარმა ძლიერმა მიწისძვრამ და ცუნამმა ოდნავ შეაფერხა ეს წინსვლა) თუ რუსეთს სურს რომ ამ რეგიონში მის ნაციონალურ ინტერესებს არ შეექმნას საფრთხე ფეხი უფრო უნდა აუწყოს აზია-წყნარი ოკეანის აუზში მიმდინარე ეკონომიკურ აღმავლობას, ის უნდა ჩაერთოს აქ მიმდინარე გეოეკონომიკურ რევოლუციაში. დღეს უზარმაზარი სივრცე ურალიდან შორეულ აღმოსავლეთამდე რუსულ გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური სტრუქტურის ერთ-ერთი ყველაზე სუსტი ადგილია. სუპერსახელმწიფო ჩინეთი თავის მხრივ წარმოადგენს „საერთო ჩინურ ბაზარს“, რომელიც აერთიანებს კორეის სახალხო რესპუბლიკას, ტაივანს, სიანგანს, (ჰონკონგს), აომენს (მაკაო), სინგაპურს. საერთო ნაციონალურ და კულტურულ საფუძვლებზე ამ ქვეყნებს შორის ყალიბდება მჭიდრო ეკონომიკური და წარმოებითი კავშირები. ჩინეთი აერთიანებს პლანეტის მოსახლეობის ერთ მეოთხედს. ამგვარმა ეკონომიკურმა კავშირებმა დროთა განმავლობაში შეიძლება გამოიწვიოს მძლავრი ეკონომიკური სუპერსახელმწიფოს შექმნა, რომელსაც შეიძლება მოჰყვეს მსოფლიოში პოლიტიკური და ეკონომიკური სიტუაციის ცვლილება.

XXI ს-ის დასაწყისში რუსეთის აღმოსავლეთის საზღვრებთან ამოიზარდა ეკონომიკური კოლოსები. აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის ეკონომიკური ზრდა გრძელდება, რამაც რიგ მკვლევართა აზრით, შეიძლება ხელი შეუწყოს ახალი აზიურ-წყნარი ოკეანისეული ცივილიზაციის ჩამოყალიბებას, რომლის საფუძველიც იქნება ჩინეთისა და ინდოჩინეთის ცივილიზაციათა შერწყმა იაპონურ და ამერიკულ ცივილიზაციასთან რამაც რუსეთის სახელმწიფოებრიობას აზიურ ნაწილში შეიძლება საფრთხე შეუქმნას [2,137]. ამგვარ აზრს ბევრი პოლიტიკური ექსპერტი გამოთქვამს, მაგრამ როგორია თავად რუსეთის ფედერაციის ხელისუფალთა პოზიცია ამ საკითხთან დაკავშირებით?

მიმდინარე წლის 17 ოქტომბერს რუსეთის ფედერაციის მთავრობის თავმჯდომარემ ვლადიმერ პუტინმა სატელევიზიო ინტერვიუში ჟურნალისტის კითხვაზე ჩინეთი პარტნიორია თუ საფრთხე შემდეგი უპასუხა: „მათ ვინც ცდილობს შეგვაშინოს ჩინური საფრთხით

ჩვენ არაერთხელ გავეცით პასუხი. (ისინი კი როგორც წესი ჩვენი დასავლელი პარტნიორები არიან): თანამედროვე მსოფლიოში, რაოდენ მიმზიდველიც უნდა იყოს აღმოსავლეთ ციმბირისა და შორეული აღმოსავლეთის მინერალური რესურსები მთავარი ბრძოლა მისთვის მაინც არ მიმდინარეობს. მთავარი ბრძოლა მიდის მსოფლიო ლიდერობისათვის და ჩვენ ამ საკითხზე ჩინეთთან დავას არ ვაპირებთ. ჩინეთს აქ სხვა კონკურენტები ჰყავს. დაე მათ ერთმანეთთან არკვიონ ურთიერთობა. ჩვენთვის ჩინეთი პარტნიორია, საიმედო პარტნიორი. ჩვენ ვხედავთ ჩინეთის ხელმძღვანელობისა და ჩინელი ხალხის მზადყოფნას ააგოს ჩვენთან მეგობრული, კეთილმეზობლური ურთიერთობა, და ეძებოს კომპრომისი შედარებით რთულ საკითხებთან დაკავშირებით. ჩვენ ვხედავთ ამ მზადყოფნას და ჩვენის მხრივ ასევე ვმოქმედებთ, და როგორც წესი შეხების ნერტილებს ვპოულობთ. დარწმუნებული ვართ ვიპოვით მას მომავალშიც“ [6, 5].

რუსეთის სხვა პოლიტიკური ხელმძღვანელების შეფასებები, ცხადია, მათი უპირველესი პოლიტიკური ლიდერის ანალოგიურია. ამის საფუძველს რუსეთ-ჩინეთის ისტორიული ურთიერთობებიც იძლევა, თუმცა საბჭოთა კავშირის სტალინის შემდგომმა სუსტმა პოლიტიკურმა ლიდერებმა ჩინეთთან ურთიერთობა მნიშვნელოვნად გააფუჭეს. ამის მთავარი მიზეზი ის იყო, რომ ჩინეთი დაადგა რეფორმების გზას, საბჭოთა კავშირი კი „მსოფლიო რევოლუციის“ გზას აგრძელებდა, რომელსაც საბოლოო ჯამში კრახი ელოდა.

უმთავრესად, როდესაც რუსეთისათვის ჩინურ საფრთხეზე საუბრობენ ციმბირის პრობლემა აქვთ მხედველობაში. ბევრი ფიქრობს, რომ რუსეთს არა აქვს ნათლად გამოკვეთილი სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა ამ საკითხთან დაკავშირებით. მართლაც, ერთი შეხედვით აბსურდულია ის სიტუაცია, რომ ურალის გადაღმა ცხოვრობს სულ 30-35 მილიონი ადამიანი, მაშინ, როდესაც ციმბირის და შორეული აღმოსავლეთის უკიდევანო სივრცეებს თავისუფლად შეუძლია დაიტვიოს და რესურსებით უზრუნველყოს 300 მილიონი ადამიანი. ამას ემატება ისიც, რომ აქ მცხოვრებ ბევრ ხალხს ჩინელებს, კორეელებს, გერმანელებს და ა.შ. საზღვარგარეთ თავიანთი ისტორიული სამშობლო აქვთ. ამ ხალხებში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პროცესები კი მეცნიერული თვალსაზრისით საკმაოდ სუსტადაა შესწავლილი. თუმცა რუსეთის საშინაო და საგარეო პოლიტიკურ კონცეფციებში მას მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დათმობილი. ცხადია არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ციმბირი არის არა რუსეთის განაპირა ტერიტორია, არამედ ცენტრი. ამიტომაც რუსეთის ფედერაციის თანამედროვე პოლიტიკური ხელმძღვანელობა მიიჩნევს, რომ ცენტრით

ციმბირი ისინი ააგებენ თავიანთ „ახალ ევროპას“ მინსკიდან დასავლეთით და კამჩატკამდე აღმოსავლეთით, ასევე ჩრდილოეთიდან ამურისპირეთამდე. ეს კი მრავალპოლარული მსოფლიოს ფორმირების გზაზე მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნება. ამ მხრივ კი უმნიშვნელოვანესია რუსეთისა და დასავლეთის, რუსეთისა და აშშ-ს თანამედროვე ურთიერთობები.

საერთაშორისო პოლიტიკაში თანამედროვე საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად რუსეთსა და აშშ-ს გააჩნიათ როგორც საერთო, ისე წინააღმდეგობრივი ინტერესები. ამიტომაც რუსეთ-აშშ-ს ურთიერთობებში შენარჩუნებული იქნება როგორც თანამშრომლობის, ისე გარკვეული დაპირისპირების ელემენტები. ისეთ ძირეულ საკითხებში როგორცაა საერთაშორისო უსაფრთხოება, მასობრივი განადგურების იარაღის გაუვრცელებლობა, რეგიონალური კონფლიქტების დარეგულირება, საერთაშორისო ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა რუსეთსა და ამერიკას შეუძლიათ წარმატებით ითანამშრომლონ და თანამშრომლობენ კიდევ, თუმცა გასული საუკუნის 90-იან წლებიდან მოყოლებული როგორც ერთი, ისე მეორე სახელმწიფო რიგ შემთხვევებში მოქმედებდნენ მხოლოდ ძალის პოზიციიდან (აშშ ერაყში, იუგოსლავიაში, რუსეთი პოსტსაბჭოთა სივრცეში), აშშ-ს პოზიცია ამ შემთხვევაში უპირატესი იყო, რადგან იგი გრძნობდა, რომ მსოფლიო წესრიგის ერთადერთ სახელმწიფოდ იქცა. სუსტი რუსეთი არ შეიძლებოდა პრიორიტეტული ყოფილიყო ვაშინგტონისათვის მსოფლიო თანამეგობრობაში თამაშის წესების რეგულირების თვალსაზრისით. [5,17]

დღეს რეალობა სხვაგვარია. თუ სულ ცოტა ხნის წინ ვაშინგტონი რუსეთის ინტერესების იგნორირებას ახდენდა ევროპაში, ახლო აღმოსავლეთში, აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონში, პოსტსაბჭოთა სივრცეში. დღეს შედარებით გაძლიერებულ რუსეთთან აშშ-ს დამოკიდებულება სხვაგვარია: 2011 წლის თებერვლის დასაწყისში აშშ-ს ეროვნული სამხედრო სტრატეგიის ახალ რედაქციაში ადრე წარმოდგენილი შემდეგი ფრაზა ჩაიწერა: „ჩვენ მივესალმებით რუსეთის მიერ უფრო აქტიური როლის შესრულებას აზიაში უსაფრთხოებისა და სტაბილურობის შენარჩუნებაში“. [4]

აშშ-მ გარკვეულწილად დაუთმო პოზიციები რუსეთს უკრაინაში. ეს იმითაცაა განპირობებული, რომ ერთ სახელმწიფოს არ შეიძლება ჰქონდეს „მსოფლიო კონტროლის“ რესურსი. პოლიტიკური, ეკონომიკური, საინფორმაციო და განსაკუთრებით სამხედრო თვალსაზრისით. ვფიქრობთ აშშ-ს დღევანდელი მდგომარეობა არ იძლევა იმის თქმის საფუძველს, რომ იგი მარტო გაართმევს თავს მსოფლიოში წამოჭრილ ურთულეს პრობლემებს. მას ამ საკითხების გადაჭრაში

რუსეთი უდავოდ ჭირდება. თანამედროვე ტენდენცია მრავალპოლარულ პოლიტიკურ სისტემაზეა ორიენტირებული. რუსეთი ევროპულ პოლუსშია მოაზრებული. მაგრამ გახდება თუ არა იგი „ახალი ევროპა“ ეს დამოკიდებულია საერთაშორისო სისტემის სტრუქტურულ მახასიათებლებზე, იმაზე, თუ როგორ იქნება ხელი შეწყობილი ამ სტრუქტურის ფორმირებაზე ახალი რეალობის შესაბამისად.

შესაძლებელია თუ არა რუსეთი ნატოსა და ევროკავშირის წევრი გახდეს? „ცივი ომის“ წლებში აშშ-ს სახელმწიფო მდივანი, „ბირთვული დიპლომატიის“ ცნობილი წარმომადგენელი ჰენრი კისინჯერი თავის ნაშრომში „ჭირდება თუ არა ამერიკას საგარეო პოლიტიკა“ წერს: „რუსეთის ნატოს წევრობა, ატლანტიკურ ალიანს გადააქცევს მინი-გაეროს ტიპის უსაფრთხოების იარაღად, ან პირიქით, დასავლეთის ინდუსტრიალურ, დემოკრატიული სახელმწიფოების ანტიაზიურ, ან უფრო ზუსტად ანტიჩინურ ალიანსად. რუსეთის ევროკავშირის წევრობა კი გამოიწვევდა ატლანტიკის ნაპირის ორად გაყოფას, რაც თავის მხრივ აშშ-სა და ევროპის გაუცხოების პროცესს დაიწყებდა. ინსტიტუციური ურთიერთობები რუსეთსა და ევროპას შორის უფრო დაახლოვებულია, ვიდრე ევროპასა და აშშ-ს შორის. ეს ნამდვილი გადატრიალება იქნებოდა ტრანსატლანტიკურ ურთიერთობებში. აი, ამიტომაც იჩენს ასეთ თავგამოდებულ მზრუნველობას პუტინი, ამერიკის ზოგიერთი ევროპელი მოკავშირის მიმართ“. [3, 114]

შეიძლება ნატომ საერთოდ დაკარგოს ფუნქცია, რუსეთის მასში განევრიანების შემთხვევაში. დღეს იგი თავის არსებობას ახალი გამოწვევებით ხსნის, რომელთა შორის ტერორიზმის საფრთხე უპირველესია. მაგრამ მისი „ქვეტექსტი“ რუსული იმპერიალიზმის აღორძინების შეკავებაცაა. თუ რუსეთი ნატოს წევრი გახდება თავისთავად მოიხსნება ეს პრობლემა.

ევროკავშირთან რუსეთს მჭიდრო ეკონომიკური კავშირები გააჩნია. მასზე მოდის რუსეთის საგარეო ვაჭრობის 40%. ევროკავშირის ბევრი ქვეყანა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული რუსულ ენერგეტიკაზე. ევროპის ქვეყნები სულ უფრო და უფრო ესწრაფვიან რუსულ ბაზარზე ფართოდ შესვლას. როგორც ევროკომისიის თავმჯდომარე რომანო პროდი აღნიშნავს: „ევროკავშირი დაინტერესებულია რუსეთთან თანამშრომლობით. ეს ძალზე გონივრული იქნება როგორც პოლიტიკური, ისე ეკონომიკური თვალსაზრისით. ჩვენთვის აუცილებელია მჭიდრო თანამშრომლობა“ [6, 78]. შემდეგ კი დაამატა: „რუსეთი და ევროკავშირი ეს არის — ვისკი სოლით. მათ ერთმანეთის გარეშე არსებობა არ შეუძლიათ“ [6, 78]. თანამშრომლობიდან უპირველესია ვაჭრობა. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ რუსეთის ყვე-

ლა რეგიონი თანაბრად ვერ იქნება ევროკავშირთან ინტეგრირებული. ევროკავშირის გაფართოების შემდეგ მაგ. რუსეთის მთელი რეგიონი კალინინგრადის ოლქი ევროკავშირის სრულ გარემოცვაში ექცევა. პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ექსპერტთა უმრავლესობა ფიქრობს, რომ ჩამორჩენილობას ევროკავშირთან შედარებით კალინინგრადის ოლქი თავს დააღწევს მხოლოდ ევროკავშირთან მჭიდრო თანამშრომლობით. წინამდებ შემთხვევაში იგი იზოლაციაში აღმოჩნდება.

ამრიგად დღეს რუსეთი, ვფიქრობთ, იმყოფება ისტორიულ გზასაყარზე, პოლიტიკური სისტემის ფორმირების პროცესში, რომელიც საბოლოოდ გამოკვეთს მის პოლიტიკურ მიზნებს. გახდება იგი „ახალი ევროპის“ შემოქმედი სახელმწიფო, შექმნის საკუთარ სისტემას და ჩაჯდება ევრაზიული ცივილიზაციის ჭრილში, სადაც არც დასავლურ ფასეულობებზე იტყვის უარს და საკუთარ ისტორიულ ხელნერასაც შეინარჩუნებს ჩინეთის მსგავსად თუ მხოლოდ იმპერიული ამბიციები ექნება, ამას მომავალი გვიჩვენებს, მაგრამ რუსეთის დღევანდელი პოლიტიკური ხელმძღვანელობა, რომლის მეთაურიც როგორც ჩანს მალე ვლადიმერ პუტინი გახდება, ვფიქრობთ პრაგმატიზმით გამოირჩევა და ალბათ ზემოხსენებული პოლიტიკური სისტემის ფორმირებასთან გვექნება საქმე. რუსეთი და ევროპა ჩვენი აზრით, კიდევ უფრო დაუახლოვდება ერთმანეთს.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. ტოროშელიძე ი., პუტინის საგარეო პოლიტიკა, თბილისი, 2008.
2. Кефели И.Ф., Философия геополитики, С. Петербург, 2007.
3. Киссинджер Г., Нужна ли Америке внешняя политика, К дипломатии для XXI века, перевод с английского В. Л. Иноземьева, Москва, 2002.
4. გაზ. საქართველო, 2011, 23.02-1.03.
5. Nygren, Bertil. The rebuilding of Greater Russia-Putin,s foreign policy Towards the CIS Countries. N.Y. Routledge, 2008.
6. Международное публичное право: учебник под редакции К. А. Бекяшева. Москва, «Проспект», 2004.
7. <http://www.premier.gov.ru/evets/news..>

Zurab Kvetenadze
*Doctor of History, Georgian Technical
University, Associated Professor*

Russia's Contemporary 'European Cause' Challenges and Prospects

Summary

Relations between Russia and Europe have a long been a political interests between researchers. There is nothing surprising, because the history of Europe is impossible without Russia's participation. All the great European political transformation in Russia has been actively involved. There was a time when its participation had a positive character, sometimes it also called „Europe 'zhandarmsa', and sometimes it had a political balance of the state's function. But now Russia is in the process of political system formation. Reform of this system is complicated by the fact that Russia in a geographical and political points of view is Eurasian is European. But in terms of demographic and geoeconomical is Eurasian State. Therefore, researchers have a great interest if Russia becomes the part of the New Europe and and path the way of Eurasian civilization and imperialistic way. I think the reality is that the relation between Russia and Europe is expected